

(foto: Lex Broere)

Recensie

Hoe word ik een aantrekkelijke stad?

Michiel Smit, Redactie Stadswerk magazine

Steden leven meer en meer in het besef dat ze aantrekkelijk moeten zijn om succesvol te zijn. Dat roep direct een aantal vragen op: wat is 'aantrekkelijk', wat is 'succesvol', waarom is het besef groeiende en klopt deze aanname eigenlijk wel? Gerard Marlet geeft in zijn proefschrift 'De aantrekkelijke stad' een uitgebreid antwoord op deze vragen. De studie kan gezien worden als een uitwerking van Richard Florida's 'The rise of the creative class' (2002) naar de Nederlandse situatie, maar vooral als een verbreding en inbedding van Florida's gedachtegoed in het bredere terrein van vestigingsplaatstheorieën. Dankzij de handelseditie van het proefschrift heeft de studie in korte tijd zijn weg gevonden naar professionals die begaan zijn met stedelijk beleid. Er wordt druk geciteerd uit en gerefereerd aan 'De aantrekkelijke stad'. Dat is een goede zaak, want het boek is bijzonder verhelderend en prikt diverse mythes door - mythes die vreemd genoeg bestuurders keer op

keer verleiden om miljoeneninvesteringen te doen zonder het gehoopte effect te bereiken.

Doorgeprikte mythes

Zo blijkt het 'Silicon Valley-syndroom' al heel wat zwaar onderbezette industriegebieden te hebben opgeleverd. De gedachte dat het bieden van een (perifere) plek voor innovatieve industrie automatisch leidt tot een soort economisch wonder, berust feitelijk slechts op één toevalstreffer in Californië, meer dan een halve eeuw geleden. Daarnaast is er het 'Guggenheim-syndroom': een forse, gerichte cultuurinvestering heeft een grote culturaanzuigende werking op de rest van de stad. Dat effect is in Bilbao opgetreden, maar op talloze andere plekken (Manchester, Haarlemmermeer) waar dit nadien is geprobeerd, ontbreekt ieder empirisch bewijs voor de juistheid van deze veronderstelling. Wel is het een handig argument voor architecten om een grote opdracht binnen te slepen.

Verder valt op dat veel steden het succes nogal kwantitatief benaderen. Het aantal inwoners of banen zou hiervoor maatgevend zijn. Marlet toont overtuigend aan dat de bevolkingssamenstelling een veel betere maat voor succes is. Zeker nu bevolkingskrimp steeds vaker zal optreden, is dat een belangrijke notie.

Er zijn kortom nogal wat misvattingen over hoe je als stad succesvol kunt worden. Maar wat kunnen beleidsmakers dan wél doen om hun stad op te stoten in de vaart der volkeren? Zoals verwacht mag worden, geeft de (wetenschappelijke) studie een genuanceerd antwoord. Er is in elk geval een significante samenhang tussen het aantrekken van creatieve bevolkingsgroepen en de economische prestaties van een stad. Direct daarachter ligt de vraag: hoe trek ik creatieve groepen dan aan? Het lijkt erop dat het bieden van 'woon-attracties' en de bereikbaarheid van werkgelegenheid vanuit (dus niet per se ín) de stad de

belangrijkste factoren zijn. Grosso modo is de kwaliteit van de woningvoorraad van belang, waarbij grote, vooroorlogse koopwoningen een pre zijn. Verder hebben geweldsmisdrijven een sterk negatieve invloed op de aantrekkelijkheid en een rijk en gevarieerd avondleven juist weer een positieve invloed. Tenslotte wordt esthetiek van (historische) binnensteden gewaardeerd, alsmede de nabijheid van natuur. Marlet stelt op basis van deze factoren een index samen die een voorspellende waarde heeft voor de aantrekkelijkheid van de stad voor de creatieve klasse. De index zou een uitstekend middel voor steden kunnen zijn om te bepalen waar de beleidsinspanningen het best op gericht kunnen worden. Ofwel: welke factoren zijn op dit moment ongunstig en hoe kunnen we daar verbetering in brengen?

Voldoende aanknopingspunten

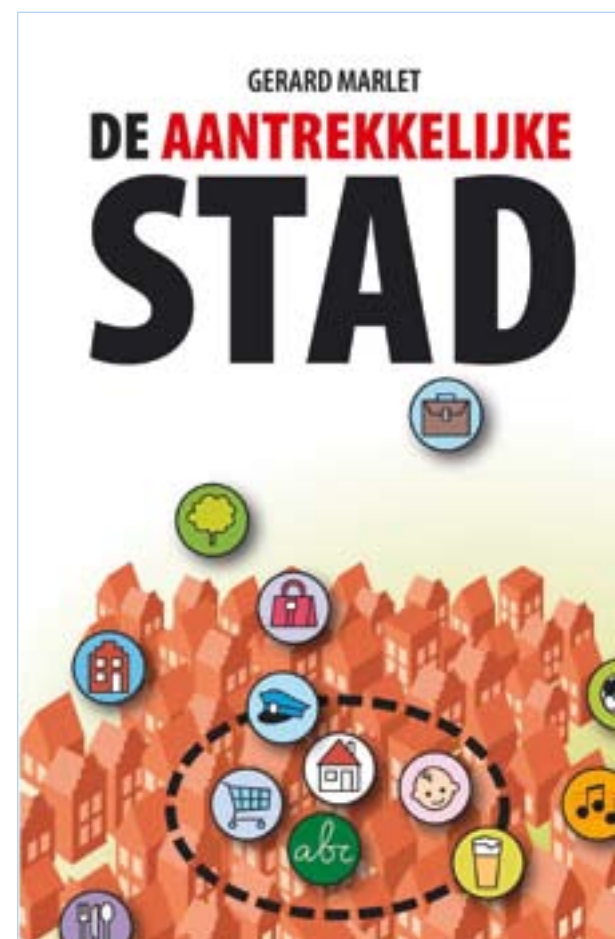
Het moet gezegd worden dat geen van deze verklarende factoren tot grote verbazing zal leiden. De verbazing zit hem vooral in het feit dat sommige steden er niet in lijken te slagen om aantrekkelijk te zijn voor de creatieve klasse. Dat terwijl er toch voldoende aanknopingspunten zijn. Zo zou onder andere Rotterdam er goed aan doen om meer vaart te zetten achter de toegankelijkheid van de natuur bij de stad, bijvoorbeeld door aantrekkelijker fiets- en wandelroutes die de natuur de stad in trekken. En er zou veel meer gestuurd kunnen worden op het winkelaanbod: minder eenheidsworst en meer boetiekjes en speciale winkeltjes. Dit alles uiteraard ondersteund door een prettige, veilige openbare ruimte. Niet genoemd in het boek, maar mijn inziens ook een factor van belang is de spreiding van instellingen van hoger onderwijs over de stad. De huidige trend is 'campusvorming': het concentreren van onderwijsinstellingen en alles wat daarbij hoort op één plek, meestal op enige afstand van het stadscentrum. Dat kan vastgoedtechnisch verstandig zijn, maar de uitwisseling van kenniswerkers met het stadsleven van alledag

wordt erdoor verschaald. Bovendien krijgen studenten daardoor minder binding met de stad, waardoor ze na voltooiing van hun studie eerder wegtrekken.

Een ander punt dat niet uitvoerig aan de orde komt in het boek, is het verschijnsel subcultuur. 'Geen cultuur zonder subcultuur', wordt wel eens gezegd. Daarmee wordt bedoeld dat subcultuur een onmisbaar fundament vormt voor een rijk cultureel leven. De subversieve bohemien van nu is de gearriveerde kunstenaar van morgen. Het is slechts een veronderstelling, er is weinig feitelijk bekend over de werking van dit verschijnsel. Juist daarom was het aardig geweest als bijvoorbeeld het Amsterdamse broedplaatsenbeleid (het faciliteren van beginnende kunstenaars) onder de loep was genomen. In hoeverre heeft dit ertoe bijgedragen dat Amsterdam op eenzame hoogte staat als meest aantrekkelijke stad van Nederland? Is het voor andere steden zinvol om ook een dergelijk beleid te gaan voeren? En wat is de invloed van het recent ingestelde kraakverbod op het subculturele leven in steden? Wat moet er gebeuren om de gigantische structurele leegstand van kantoren aan te wenden voor goedkope ruimtes voor beginnende kunstenaars?

Tenslotte: de gemeentelijke machine

Maar ook zonder het uitgebreid behandelen van het onderwerp subcultuur blijft er een bruikbare index over voor steden die aan de weg willen timmeren om aantrekkelijker te worden en zich daarbij niet willen laten leiden door mythes. Wat in het boek uiteraard niet aan de orde komt, is hoe je na het vaststellen van beleidsprioriteiten ervoor zorgt dat het hele gemeentelijke apparaat is ingesteld op het aantrekkelijker maken van de stad. Van de keuze van straatmeubilair tot het gemeentelijk vastgoedbeleid. Daar moet het organisatorisch vernuft het werk doen. <<

Titel: De aantrekkelijke stad; Moderne Locatietheorieën en de aantrekkingskracht van Nederlandse steden

Auteur: Gerard Marlet

Uitgave van: VOC Uitgevers, Nijmegen, tweede druk april 2010

ISBN: 978 90 79812 04 2